

Z HISTORIE PÉČE O VEŘEJNÉ ZDRAVÍ V ÚSTÍ NAD LABEM

TO THE HISTORY OF PUBLIC HEALTH CARE IN ÚSTÍ NAD LABEM

JAROSLAV KRÍŽ

SOUHRN

Krátké sdělení uvádí příklady řešení problémů veřejného zdraví v Ústí nad Labem počátkem 20. století. Město prožívalo prudký a úspěšný průmyslový rozvoj, doprovázený na jedné straně nepříznivými dopady na životní prostředí, na druhé straně však pozoruhodným zájmem o řešení problémů veřejného zdraví. Byla zřízena úprava vody z řeky Labe, jedna z prvních v Evropě, městský vodovod, několik bazénů a lázní pro veřejnost. Dobře fungovala školní zdravotní služba a řada aktivit pro výživu dětí ze sociálně slabých rodin.

Klíčová slova: veřejné zdraví, historie, Ústí nad Labem

SUMMARY

This brief article shows some examples of solving problems in public health at the start of the 20th century in Ústí nad Labem, a town in northern Bohemia. The town experienced rapid and successful development accompanied both by negative environmental impacts and great interest in public health matters as well. A water treatment plant for water from the Labe river was established, one of the first in Europe, along with several swimming pools and public baths. A health service for schools and various activities for nutrition of children from lower social classes were well organised.

Key words: public health, history, Ústí nad Labem

Ústí nad Labem se nevyhnulo žádnému z neduhů prudkého průmyslového rozvoje na přelomu 19. a 20. století, snaha o povznesení veřejného zdraví však zde byla pozoruhodná. Česká odborná hygienická literatura není nijak bohatá na historická témata; může být proto užitečné připomenout některá zajímavá fakta.

Velká pozornost byla věnována získávání dostatečné nezávadné pitné vody. Už středověké město mělo svůj otevřený vodovod, koncem 19. století však pocházela voda většinou z hygienicky nevyhovujících domovních studní. Správa města proto zřídila v letech 1887–1890 vodovod zásobovaný z akumulčních nádrží v Telnici nedaleko Ústí, místě bohatém na dešťové srážky. Časem byly přidávány další zdroje, včetně artéského vrtu v Krásném Březně. Kapacita vodovodu však opět přestávala stačit. Za extrémního sucha koncem 20. let minulého století začala být situace kritická. Velkorysým řešením bylo vybudování úpravy vody z Labe, která se několikrát filtrovala pískovými filtry a silně chlorovala. Byla to jedna z prvních vodáren tohoto druhu v Evropě. Zahájila provoz v r. 1929.

Vybudování městských lázní bylo neméně významným počinem. Městská rada se otázkou zabývala od r. 1894, ale základní předpoklad pro realizaci vznikl, když ústecká spořitelna v r. 1898 věnovala městu na tento účel 80 tisíc rakouských korun. Další prostředky postupně poskytly Spolek pro chemickou a hutní výrobu, Česká spořitelna v Praze a zno-

vu ústecká spořitelna. Výstavba začala v dubnu 1907 a v červnu 1908 byl zahájen provoz. Bazén měl rozměry 19 x 7,5 m a hloubku 80–270 cm, k lázním patřily vanové a uhličitě koupele, sprchové kouty a parní lázeň. Vodu dodával městský vodovod, postupně však bylo nutno hledat další zdroje. Poblíž lázní byla nalezena velmi kvalitní, mírně mineralizovaná artéská voda z vrtu hlubokého přes 350 m, teplá 32 °C. Od r. 1928 se voda v bazénu chlorovala. Počátkem 30. let se lázně rekonstruovaly a zvýšila se jejich kapacita. V roce 1933 využilo jejich služeb téměř 170 tisíc lidí. V době hospodářské krize mohli městské lázně navštěvovat nezaměstnaní zdarma.

Městské lázně nebyly jediným zařízením tohoto druhu v Ústí n. L. V roce 1930 vznikly termální lázně na Klíši, které měly venkovní bazén o rozměrech 50 x 24 m zásobovaný termální vodou teplou 29 °C z artéského vrtu. O prázdninách dostávaly ústecké děti vstupenky zdarma. Další plavecký bazén 25 x 12 m otevřela v roce 1931 firma Schicht. Patřily k němu i vanové a perličkové koupele, sauna, masáže a dětská lékařská poradna. Obec Střekov zřídila své termální lázně se dvěma bazény v r. 1931.

V roce 1922 byla při městském zdravotním úřadu zřízena hygienická laboratoř, která zajišťovala bakteriologická vyšetření vody a potravin a vyšetření pro klinickou diagnostiku. Městskému zdravotnímu úřadu patřil také tržní úřad, který kontroloval zdravotní nezávad-

nost potravin na tržištích, ve výrobnách a prodejnách potravin a měl dozor nad prodejem hub.

Pozoruhodnou úroveň měla ve 20. a 30. letech minulého století školní zdravotní služba. Plně ji financovalo město a týkala se všech mateřských, obecných a měšťanských škol. Město také financovalo v letech 1932–1937 bezplatné stravování dětí nezaměstnaných. Ke snídani dostávaly děti kakao a dvě housky, ke svačině chleba s máslem a k obědu polévku. Dětem s ortopedickými vadami město hradilo nápravný tělocvik a téměř úplně platilo prázdninové pobyty pro děti vybrané při školních zdravotních prohlídkách. Děti jezdily na prázdninové kolonie, týdenní putovní tábory nebo 4týdenní ozdravné pobyty v termálních lázních na Klíši. Na všech ústeckých školách byla povinná výuka plavání, kterou hradilo město, a děti navíc dostávaly o prázdninách volné vstupenky do ústeckých koupališť.

K pokrokově pojaté péči o veřejné zdraví patřil také městský ústav péče o šestinedělky s porodnicí, postavený v r. 1921, který přijímal sociálně slabé rodičky za snížený poplatek, nemajetným byla zdravotní péče poskytována bezplatně. Městský kojenecký ústav, otevřený

v roce 1917, přijímal děti s těžkými nemocemi, z rodin s kritickou sociální situací nebo při výskytu tuberkulózy v rodině. Pro léčení tuberkulózy byla už v r. 1908 postavena ozdravnice.

Většina uvedených akcí byla financována ze soukromých zdrojů bohatých ústeckých podnikatelů, činnost ústavů pak z rozpočtu města. Dnes bychom tuto péči o veřejné zdraví označili za úspěšné řešení zdravotních nerovností, které ovšem byly v té době mnohem větší než dnes.

LITERATURA

Kaiserová K, Kaiser V, a kol. Dějiny města Ústí nad Labem. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem; 1995.

Doc. MUDr. Jaroslav Kríž
jarkriz@volny.cz